ЄВРОПА 23.06.2023 | Богдан Ференс & Яннік Дюпон

Нова архітектура міжнародної допомоги

Як забезпечити найбільш ефективне залучення допомоги у відновленні України? П’ять рекомендацій для Києва та його союзників.

На фоні активних контрнаступальних дій Збройних сил України у столиці Великої Британії проходить Конференція з відновлення. До Лондона завітали лідери провідних західних держав, міжнародні донори, представники бізнес-спільноти та громадянського суспільства. А все для того, щоб обговорити та визначити подальшу стратегію фінансової підтримки України.

Російське повномасштабне вторгнення змусило уряди усього цивілізованого світу суттєво переглянути політику підтримки України. Наразі спостерігається зростання допомоги на суму понад $165 млрд. Однак, незважаючи на обіцяні Європейським союзом, його державами-членами та європейськими фінансовими установами $54,6 млрд, залишається відкритим питання відносно невеликого відсотка, що виділяється на гуманітарну допомогу, і ще меншої частини цих коштів, призначеної для довгострокової відбудови.

Вторгнення Росії в Україну може раптово припинитися або, навпаки, затягнутися ще на багато років. Міжнародна спільнота ризикує виявитися настільки ж неготовою до закінчення війни, як і до її початку та затягування.

Протягом багатьох років ми були свідками недоліків так званої архітектури міжнародної допомоги, що можуть стати пастками для країн-реципієнтів. Яскравим прикладом є досвід з надання допомоги повоєнній Боснії в середині 1990-х років. Окрім того, що практично весь концепт відбудови розроблявся без належного врахування локальних особливостей, частка фінансування деяких контрактів, що надходили до самої країни, іноді становила менше 20 відсотків від загально схваленого бюджету.

У липні 2022 року уряд України запустив Національний план

відновлення, в якому детально зафіксований шлях розвитку економіки після закінчення війни. Оскільки руйнування, спричинені російськими бомбардуваннями, продовжуються, цілком логічно, що цей документ потребує відповідного оновлення.

Переговори із союзниками України також тривають, і ключовий момент полягає в тому, щоб створити таку архітектуру міжнародної допомоги, яка б забезпечувала сталий, довгостроковий розвиток, одночасно виправляючи невиконані обіцянки щодо локалізації. З одного боку, підзвітність перед донорами, а з іншого – доступ до фінансових та інституційних інструментів повоєнного відновлення є необхідними елементами цієї архітектури.

Отже, як зробити так, щоб цього разу забезпечити найбільш ефективне, локалізоване та прозоре використання допомоги у відновленні України?

Перше – потрібно чітко координувати допомогу та забезпечувати публічність

Україна має забезпечити функціонування центрального органу з координації допомоги із належним досвідом, можливостями та єдиною методологією для картування всіх проєктів, необхідністю відстеження прогресу реалізації та впливу, а також розрахунку співвідношення ціни та якості всієї отриманої допомоги.

Цей процес вимагатиме сильної політичної підтримки як з боку Брюсселя, так і з боку Києва, особливо, коли можуть виникати деякі суперечності. Одним з досить успішних прикладів такого підходу є координація Офісу віце-президента Туреччини, який у форматі регулярних нарад з прогресу вимагає від усіх великих організацій відповідальності за прогрес у доставці допомоги сирійській спільноті.

Щодо України, то нова Міжвідомча платформа координації донорів ЄС у Брюсселі має протидіяти спробам визначення переможцями реалізації програм відновлення «поза конкурсом» та забезпечувати конкурентний процес відбору переможців, в рамках якого будуть прозоро обрані та опубліковані найкращі плани з оптимальним співвідношенням ціни та якості. Українському уряду варто організовувати зустрічі для обговорення прогресу, розподіляти відповідальність між усіма учасниками, а також звітувати про досягнуті результати і оцінку співвідношення ціни та якості.

Друге – уникати монополій

Для того щоб захиститися від політичних закулісних угод, які зазвичай приносять користь лише великим гравцям з добрими зв'язками, таким як державні та неурядові міжнародні агенції з надання допомоги, необхідно активно заохочувати прозорі торги під час укладання контрактів на використання допомоги. При цьому важливо забезпечити провідну роль українських організацій. Прозорість є найкращим способом просування цієї ідеї. Публікація всіх доступних можливостей та процесів, пов'язаних із виділенням коштів, а також уникнення неформальних переговорів під час укладання контрактів на реалізацію допомоги сприяють створенню прозорого середовища. Переконавшись в тому, що розрахунок і порівняння співвідношення ціни та якості пропозицій забезпечені, можна вибрати найкращі варіанти для відновлення країни. Активна участь України має бути обов'язковою умовою розробки будь-якої програми допомоги.

Третє – визначити стандарти допомоги

Надаючи сильну та автономну роль українським організаціям громадянського суспільства та бізнес-альянсам, програми сталого розвитку можуть керуватися на місцевому рівні, контролюватись та задовольняти потреби найбільш уразливих спільнот.

Для цього міжнародна допомога має визначати стандарти розробки програм та вимагати від усіх сторін демонстрації повних та прозорих партнерських відносин із національними установами.

Четверте – пріоритезувати тих, хто найбільше цього потребує

У повоєнній відбудові досить часто віддається пріоритет швидкій реалізації, а не вирішенню соціальних проблем та осмисленню підходів до роботи з постраждалими спільнотами. Це може призвести до того, що традиційні фахівці в галузі розвитку можуть не помітити важливі соціальні цілі. А це призведе до зниження ефективності вкладених коштів. Для запобігання подібним ситуаціям необхідно пріоритетну увагу приділяти не лише кількісним показникам та співвідношенню ціни та якості, а й вирішенню соціальних проблем, підтримуючи при цьому вразливі групи, такі як внутрішньо переміщені особи, пенсіонери, жінки та дівчата, молодь та ветерани.

Цього можна досягти шляхом активної підтримки ініціатив місцевих організацій та спільнот. Прозорі процеси допомоги мають надати рівні можливості для участі місцевим організаціям, щоб відновлювальні зусилля були інклюзивними та ефективними.

П’яте – створити антикорупційні запобіжники

Корупція – це не лише внутрішня проблема тієї чи іншої країни-рецепієнта. У деяких із найбільших корупційних скандалів у сфері допомоги були помічені також міжнародні учасники. Хоча цілком очевидно, що уряди повинні мати гарантії того, що їхні державні витрати не розпорошуватимуться в руках клептократів, необхідно приділяти однакову увагу стримуванню як внутрішніх, так і міжнародних корупційних ризиків. Багато інших зусиль щодо повоєнного відновлення демонструють, що корупція веде до неефективних витрат на розвиток і до втрати довіри.

Для українського уряду вкрай важливо мати можливість гарантувати ефективність антикорупційних та правоохоронних органів і судової системи. Оцифровані державні послуги та сильний ІТ-сектор дозволяють забезпечити прозорість фінансування розвитку.

Крім того, сильні медіа та громадянське суспільство країни можуть отримати конкретні ролі у моніторингу, контролі та публікації висновків про ефективність зусиль щодо відновлення.

Отже, ми маємо діяти зараз

Час ще може бути на боці України та західних партнерів, якщо усі не лише підготуються до повоєнного відновлення, а й розпочнуть його вже зараз.

Незважаючи на те що активні бойові дії все ще тривають, економічна діяльність та відновлення критичної інфраструктури України мають відбуватися зараз. Це допоможе забезпечити максимальний соціальний захист тим, хто найбільше страждає.

Шляхом посилення ролі місцевих зацікавлених сторін та спільнот, а також наданням їм необхідних інструментів вони можуть перетворитися з пасивних спостерігачів міжнародних донорських програм на активних учасників формування свого власного майбутнього.

Вищезазначені підходи допоможуть уникнути непланованого та хаотичного циклу міжнародної допомоги, в якому можуть приховуватися корисливі фінансові та політичні інтереси, а не реальні потреби спільноти. Таким чином, активне відновлення та залучення місцевих ресурсів допоможуть Україні та її союзникам впоратися з викликами повоєнного періоду більш ефективно.

Богдан Ференс

Богдан Ференс (Bohdan Ferens) - засновник СД Платформи та ГО «Прогресильні», кандидат політичних наук. Сфера дослідницьких інтересів: європейська інтеграція, безпекові питання, освіта, міграція, транснаціоналізація політичних процесів.

Яннік Дюпон

Яннік Дюпон (Yannick Du Pont) - засновник та генеральний директор SPARK, міжнародної неурядової організації, діяльність якої спрямована на створення робочих місць для молоді у нестабільних регіонах.